

De nacht van 22 op 23 juni 1943

Het vliegtuig op Wittevrouwen (2)

Zagen we de vorige keer al even, wat een schrik en verdriet het neerstortende Engelse vliegtuig voor de inwoners van de Wittevrouwenwijk betekend moet hebben, nu zullen we nader bekijken wat zich die juninacht daar heeft afgespeeld. We

laten ons eerst voorlichten door de letterlijke tekst van het „Rapport betreffende Luchtalarm en daarbij plaatsgevonden vliegtuigafstorting en branden enz. in den nacht van 22 op 23 juni 1943”, dat de Luchtbeschermingsdienst opstelde.

GEMEENTE UTRECHT

Nr 10/6/155 AFD. O. W.

GELIEVE BIJ DE BEANTWOORDING
DATUM EN Nr. VAN DIT BRIEFJUVEN
TE VERMELDEN.

BESICHT OP BRIEF VAN

2 Bijlagen.

BETREFFENDE
Oorlogsgeweldschade
Palmstraat 38.

AAN

Mevr. de Wed. G. van Montfoort-
van Veenendaal,
Palmstraat 38,
U t r e c h t.

UTRECHT, 5 Augustus 1943.

TYP. AV.

De Algemeen Gemachtigde voor den ^{voor}Wederopbouw en de Bouwnijverheid is bereid U een voorschot van f. 520.- te verstrekken op de door de Schade-Enquête-Commissie voor het perceel Palmstraat 38 nog vast te stellen schadebijdrage.

Behoudens ontheffing van het bouwverbod van den Rijkscmissaris voor het bezette Nederlandsche gebied en goedkeuring tot uitvoering van het herstelwerk door den dienst van den Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw en voor de Bouwnijverheid, zullen de noodige gelden, naar gelang van de vordering van de werkzaamheden, worden uitgekeerd. Ik verzoek U daartoe de rekening(en) van het herstel, zoodra U deze ontvangen hebt, aan mij toe te zenden.

Voorts noodig ik U uit U één dezer dagen tusschen 8 en 12½ of 14 en 18 uur (des Zaterdag tusschen 8 en 13 uur) te vervoegen ten Stadhuijze, kamer 48, voor regeling van een en ander. U gelieve alsdan mede te brengen:

1e. het bewijs, dat U bij de Schade-Enquête-Commissie aangifte van de schade hebt gedaan;

2e. een door U ondertekende verklaring, waaruit blijkt, dat U Ariër is; U kunt hiervoor het desbetreffende hierbijgevoegde formulier bezigen;

3e. zooveel mogelijk ingevuld en ondertekend, het mede hierbijgevoegde formulier "Verzoek tot verleening van financiële faciliteiten"; de vragen 5 t/m 12 behoeven in dit geval niet te worden beantwoord;

4e. een door een deskundige (architect, aannemer, e.d.) vastgestelde raming van de herstelkosten;

5e. zoo mogelijk, een teekening van het perceel.

De Burgemeester van Utrecht,

l. b.

Afb. 1. Brief uit particulier bezit betreffende schadevergoeding, waarin o.a. overlegging van een ariërverklaring verlangd wordt. (Foto Gem. Archief-dienst Utrecht).

„Nadat vanaf 00.45 uur verschillende berichten omtrent het binnenvliegen van vijandelijke vliegtuigen waren binnengekomen, meldde de Uitkijkpost op de Domtoren te 00.56 uur een brandend vliegtuig boven de stad. De Commandopost van de Luchtbeschermingsdienst Zuilen meldde eveneens te 00.58 uur brandend vliegtuig boven Zuilen, terwijl terzelfder tijd de Uitkijkpost reeds wist te melden, dat het vliegtuig in de buurt „Wittevrouwen” was neergestort. Een minuut later wist de Uitkijkpost te melden, dat 2 parachutisten in de lucht zweefden en werd op dit moment door de Luft Schutz Warn Zentrale „Luchtalarm” gegeven voor de stad Utrecht.

Te 1.03 uur meldde de Dompost groote brand in de buurt Wittevrouwen, minstens 3 branden tusschen de Poortstraat en de Wittevrouwensingel. Op dit moment arriveerde het Hoofd Luchtbeschermingsdienst in de Commandopost, waar inmiddels reeds de noodige maatregelen en het waarschuwen van de aangegeven instanties geschiedde.

Alle hoofden van Dienst zijn in kennis gesteld van het signaal Luchtalarm en verzocht zich op de Co.post Hoofd Luchtbeschermingsdienst te vervoegen.

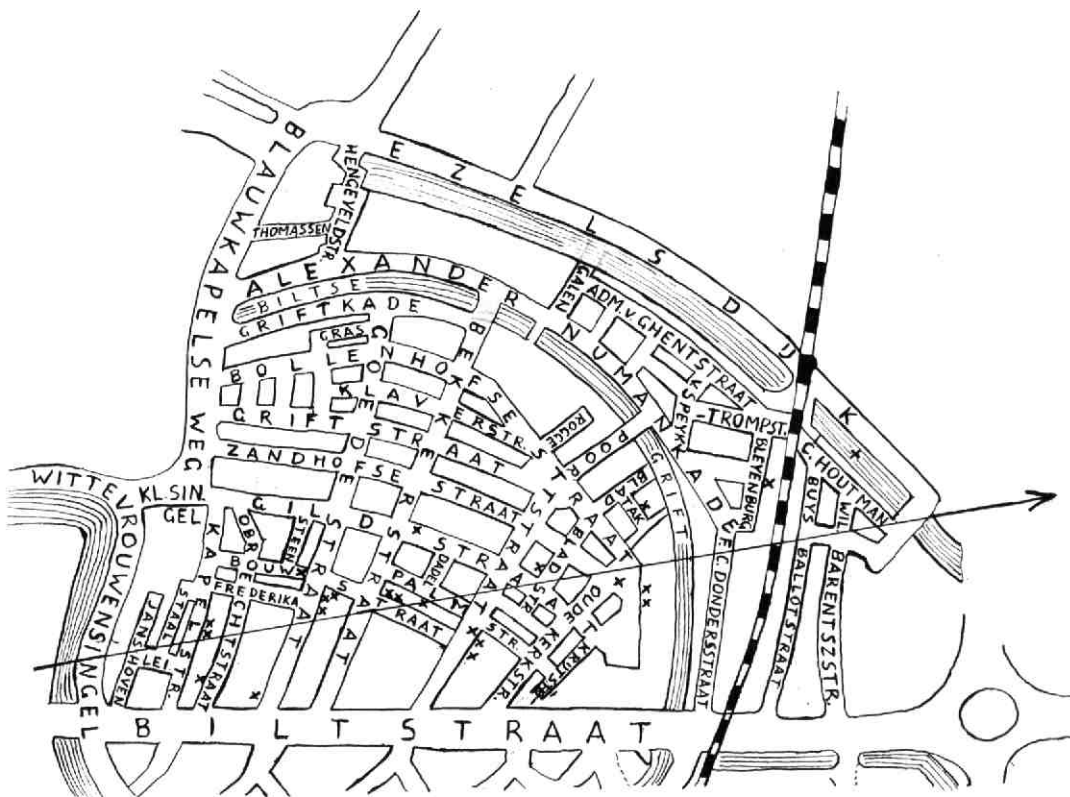
Het Hfd. Lbd. is, nadat bericht te 1.15 uur was

binnengekomen, dat vliegtuig was neergestort in de omgeving Goedestraat-Palmstraat naar de plaats van het ongeval vertrokken, teneinde zich persoonlijk op de hoogte te stellen van de getroffen en eventueel te treffen maatregelen.

Berichten kwamen binnen van uitgebrande woningen, n.l. de perceelen: Goedestraat 59 en 61 - Kapelstraat 91 - Bouwstraat 3 of 4 woningen waarvan de nrs. 37 en 39 uitgebrand.

Vervolgens zijn de meldingen binnengekomen van het aantreffen van 1 gedooide Engelsche piloot in de Gildstraat, 1 ander in de Bollenhofschestraat 192, waar deze in de woning op een bed was gelegd¹⁾ en 1 in den tuin achter het perceel Poortstraat 29. Van de burgerbevolking is gemeld, dat gedood zijn een man van 79 jaar, genaamd Corn. van Heelsum en een kind van ongeveer 4 jaar van niet geïdentificeerd, terwijl 3 zwaar gewonde patiënten naar het Stads- en Acad. Ziekenhuis zijn

Afb. 2. Plattegrond van de wijk Wittevrouwen, waarop met kruisjes de punten zijn aangegeven waar onderdelen van het vliegtuig zijn neergelaten. De pijlstreep geeft de vliegrichting aan (overgetekend t.b.v. cliché).

moet zich wel bewust zijn dat boven deze zwoegende mensen de vliegtuigen steeds doorvlogen en het afweergeschut heftig schoot.

De school in de Poortstraat werd als evacuatiepost ingericht voor die gezinnen die hun huis kwijt waren alsook voor hen die tijdelijk in verband met instortings- en/of brandgevaar hun woning niet konden betreden. Hiervan is echter waarschijnlijk helemaal geen gebruik gemaakt, omdat de meeste daklozen door familie of bureu en vrienden in huis genomen werden.

In de voormiddag van de 23e juni werden de tot op dat moment vermiste leden van de gezinnen de Boer en Stravers geborgen. Een Feuerkommando van de Wehrmacht maakte een aantal niet ontplofte brandbommen onschadelijk, o.a. bij de Veeartsenijkundige Faculteit.

Achteraf bezien heeft het doelmatig optreden van zowel de brandweer als de blokbrandweer en de inzet van de buurtbewoners zelf de gevolgen van de ramp tot een minimum weten te beperken.

Ariërverklaring

De materiële schade werd door de Schade-Enquête-Commissie, een commissie die al vóór de oorlog door het Rijk in het leven was geroepen, vastgesteld op f 40.910,— voor de onroerende goederen. Uiteindelijk is hiervan ongeveer 80% uitgekeerd binnen een tijdsverloop van 6 tot 18 maanden na het gebeurde. Triest was wel, dat men om voor vergoeding in aanmerking te komen een ariërverklaring, dus een bewijs van niet-jood-zijn, moest overleggen (zie afb. 1). Over schade aan woonraad en andere bezittingen is helaas niets bekend, maar men mag wel aannemen dat ook die aanzienlijk was.

De bijgaande foto (afb. 2) geeft een indruk van de omvang van het gebied waarop de uiteengespatte vliegtuigonderdelen neerkwamen. Uit de nog bestaande documentatie en uit het speurwerk van A. Cocural en J. van Hes laten we naast de foto's, enkele opvallende voorbeelden volgen. De verwoesting van de huizen 47 en 49 aan de Kapelstraat werd veroorzaakt doordat het grootste gedeelte van het vliegtuig, namelijk de linker-vleugel met een motor, een stuk van de romp en een gedeelte van het bommenruim met brandbommen achter en deels op deze huizen terecht kwam. Obrechtstraat 20 raakte doordrenkt van benzine doordat hierop een stuk vleugel met tanks neerstortte; wonder boven wonder vloog het niet in brand. De drie andere motoren sloegen neer achter Biltstraat 74, midden op het plaveisel van de Bouwstraat en op nummer 37 van die straat. Voor Obrechtstraat 69 lag een gedeelte van het landingsgestel op straat, terwijl het staartwiel op een pleintje in de Bollenhofschestraat gevonden werd en een groot gedeelte van de dubbele staart

bij de tennisbanen aan de Ezeldijk: dit duidt de vaart van de zwaai aan waarmee het brandende toestel omlaag is gedoken. De bestuurdersstoel met het stuurwiel en een gedeelte van de cockpitvloer zijn op het trottoir voor Poortstraat 35a beland.

Over de piloot en zijn bemanningsleden een volgende keer meer.

A. Cocural en L. Zwaaf jr.

1) Bij navraag bij familieleden van de toenmalige bewoners, de familie Tomassen, bleek dat dit bemanningslid dood op bed terecht gekomen is, vermoedelijk doordat zijn parachute niet geheel heeft kunnen functioneren. Zo zijn er meer onjuistheden en onvolledigheden in dit rapport, met name t.a.v. de burgerslachtoffers en de schade in de Kapelstraat.

2) Van de Luchtbeschermingsdienst.

(slot volgt)

Herinneringen uit het eind van de 18e eeuw

Zoals misschien al uit andere informatiebron bekend is wordt Nagtglas' „Voor honderd jaren; uit de papieren van een tijdgenoot" opnieuw gepubliceerd door de uitgeverij Váva.

Cornelis Johannes Nagtglas was een Utrechter die in zijn jeugd de rumoerige tijd van Patriotten en Fransen beleefd had en als oud man zijn herinneringen daaraan opschreef. Zijn zoon Frederik zorgde later voor publikatie van die memoires. De tweede druk uit 1886, die door hem aangevuld was met gegevens uit aantekeningen en brieven, is nu gebruikt voor deze heruitgave.

Het is een uitstekend idee om zulke memoires - een genre dat in ons land bijlange niet zo beoefend werd als elders - opnieuw toegankelijk te maken. Die toegankelijkheid is door dr. A. van Hulzen nog aanzienlijk vergemakkelijkt doordat hij het boekje niet alleen van een voorwoord maar ook van vele verklarende aantekeningen voorzien heeft. De titel moest door het tijdsverloop wel aangepast worden en luidt nu wat onbestemd „Woelige tijden in de Bisschopsstad".

Deze uitgave is voor de lage prijs van f 10,— in de boekhandel verkrijgbaar, maar leden van Oud-Utrecht kunnen het werk nog voordeliger verkrijgen, te weten voor f 8,50, als zij het bestellen bij G. J. Röhner, p/a Gem. Archief, Alex. Numan-kade 199, tel. 030 - 71 18 14. Deze mogelijkheid geldt tot 1 januari 1976. Afgezien van het feit dat de verenigingskas hieraan ook een voordeeltje overhoudt, kunt u er uzelf een waardevolle, leesbare aanwinst mee bezorgen! Ik verklap overigens maar vast dat de uitgever met plannen voor meer van dit soort heruitgaven rondloopt.

L. v. T.